

OBRAZ HISZPANII
W *HISTORII NATURALNEJ* PLINIUSZA STARSZEGO

THE POZNAŃ SOCIETY FOR THE ADVANCEMENT OF THE ARTS AND SCIENCES
INSTITUTE OF EUROPEAN CULTURE
ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY IN POZNAŃ

GNIEZNO EUROPEAN STUDIES — MONOGRAPH SERIES
VOL. 23

KRZYSZTOF ANTCZAK

THE IMAGE OF SPAIN
IN PLINY THE ELDER'S
HISTORIA NATURALIS

Any literary work which aims to reflect and convey contemporary realities is shaped by the author, the genre and the period in which the writer lives and works. On the one hand, Pliny the Elder was an encyclopaedist and historian, much devoted to the study of the realities of the time, and on the other a Roman official. The most productive period in Pliny's life overlapped with the times of profound transformations, i.e. the reign of the Flavian dynasty. In that time two of his major treatises went public: the historical *A Fine Aufidii Bassi* and the encyclopaedic *Naturalis Historia*. The latter is thoroughly conceived and well-ordered; a treatise befitting the era of restoration of the Roman Empire and responding to the need for up-to-date knowledge. The image of Spain we obtain is entirely dependent on the adopted premises, structure and essence of the work, being shaped by the dry substance of the disquisition (*sterilis materia*), namely the physical world (*Rerum natura, hoc est vita*).

Pliny derived his information from works of literature, documents of official nature and his own experience. He sought to revise and update the knowledge of Spain acquired in the course of his antiquarian studies. The physical geography of the Iberian Peninsula was presented from the perspective of an official. Pliny concentrated on units created by the administrative framework, i.e. *provinciae, conventus* and *civitates*, which thus governed the depiction of Spain's physical geography. The author showed the ongoing process of political, administrative and cultural integration of Spain with the Empire. Also, he was the sole author of Antiquity to provide information on Vespasian's reorganisation of the status of Spanish cities. In his account, Vespasian is the creator of a uniform urban structure throughout the peninsula, which made him a continuator of Augustan policies. Pliny's *Laus Hispaniae* is a homage to Spain for its contribution to the most important sectors of Roman economy. The author devoted most attention to agriculture, animal husbandry and exploitation of mineral resources. With respect to agricultural produce, he discussed grains, olive oil and vines. His attention focused primarily on the quite thoroughly Romanised *Bettica* and *Hispania Citerior*. Pliny's report concerning mineral resources shows Spain as an "ancient El Dorado". Much of the conveyed information originated from the Pliny's own experience as prosecutor, which he then supplemented with historical details, thus reflecting both his professional career and antiquarian studies.

PUBLISHING HOUSE OF THE POZNAŃ SOCIETY
FOR THE ADVANCEMENT OF THE ARTS AND SCIENCES

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
INSTYTUT KULTURY EUROPEJSKIEJ
UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

GNIEŹNIEŃSKIE STUDIA EUROPEJSKIE — SERIA MONOGRAFIE
T. 23

KRZYSZTOF ANTCZAK

OBRAZ HISZPANII
W *HISTORII NATURALNEJ*
PLINIUSZA STARSZEGO

Redaktor tomu
Emilia Twarowska-Antczak

Redaktor serii
Leszek Mrozewicz

Poznań – Gniezno 2016

WYDAWNICTWO POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Wprowadzenie	21
1. Pliniusz Starszy – między życiem prywatnym i obowiązkami (<i>otium i nego-tium</i>)	21
2. „Historia naturalna”. Struktura i perspektywa polityczna.....	44
1. Źródła do obrazu Hiszpanii (<i>Fontes Plinianae</i>)	69
Wprowadzenie	69
1.1. Źródła literackie (<i>Auctor est – [...] prodit/tradit</i>)	70
1.1.1. Autorzy obcy (<i>externi</i>)	72
1.1.2. Autorzy rzymscy (<i>auctores</i>)	77
1.2. Źródła anonimowe (<i>tradunt/traduntur – alli, quidam</i>)	95
1.3. Źródła nieliterackie (<i>monumenta: annales, acta, inscriptiones, graffiti</i>)	99
1.4. Autopsja (<i>scio/video</i>)	106
Podsumowanie	109
2. Geografia fizyczna Hiszpanii	111
Wprowadzenie	111
2.1. Geografia <i>orbis terrarum</i> a opis geograficzny Hiszpanii	112
2.1.1. Struktura wewnętrzna opisu Hiszpanii	115
2.1.1.1. Hiszpania Dalsza Betyka (<i>Hispania Ulterior Baetica</i>).....	117
2.1.1.2. Hiszpania Bliższa Tarrakońska (<i>Hispania Citerior Tarracensis</i>)	123
2.1.1.3. Hiszpania Dalsza Luzytania (<i>Hispania Ulterior Lusitania</i>)	128
2.2. Położenie geograficzne Hiszpanii (<i>Inter Marem Externum et Marem Nostrum</i>)	130
2.2.1. Nad oceanem (<i>Circa Oceanum</i>).....	130
2.2.2. Nasza część świata (<i>Pars Nostra Terrarum</i>).....	134
2.3. Wybrzeża Półwyspu Iberyjskiego (<i>sinus, portus, promunturium</i>)	138
2.3.1. Zatoki (<i>sinus</i>)	138
2.3.2. Porty (<i>portus</i>)	139
2.3.3. Przylądkи (<i>promunturia</i>)	142

2.4. Sieć rzeczna (<i>flumen, fluvius, amnis</i>)	148
2.5. Pasma górskie (<i>iuga, montes</i>)	175
2.6. <i>Regio</i> i <i>Gens</i>	184
2.7. Wyspy (<i>insulae</i>)	193
Podsumowanie	197
3. Administracja rzymska w Hiszpanii	201
3.1. Prowincje	201
3.1.1. Nazwy prowincji	201
3.1.1.1. <i>Provincia Hispania Ulterior Baetica</i>	202
3.1.1.2. <i>Provincia Hispania Ulterior Lusitania</i>	208
3.1.1.3. <i>Provincia Hispania Citerior Tarraconensis</i>	217
3.1.2. Granice prowincji	227
3.1.2.1. Hiszpania Tarrakońska – Betyka	228
3.1.2.2. Hiszpania Tarrakońska – Luzytania	233
3.1.2.3. Betyka – Luzytania	240
3.2. Okręgi sądowe (<i>conventus iuridici</i>)	246
3.2.1. <i>Conventus – conventus civium Romanorum – conventus iuridicus</i>	246
3.2.2. Datacja (<i>Nunc universa provincia dividitur in conventus VII</i>)	250
3.2.3. Nazwy okręgów sądowych	257
3.2.4. Funkcje okręgów sądowych	264
Podsumowanie	278
4. Municipalizacja Hiszpanii. Struktura urbanizacyjna	281
4.1. Municipalizacja Hiszpanii	281
4.1.1. <i>Universae hispaniae. Vespasianus Imperator Augustus iactatum procellis rei publicae latium tribuit</i>	281
4.1.2. <i>Latium tribuit</i>	283
4.1.2.1. Natura, istota i rozprzestrzenienie się <i>ius latium</i>	283
4.1.2.2. <i>Latium</i> Wespazjana	287
4.1.3. <i>Vespasianus Imperator Augustus</i>	291
4.1.4. <i>Universae Hispaniae</i>	296
4.2. Struktura urbanizacyjna	298
Podsumowanie	315
5. Bogactwa naturalne (<i>Laus Hispaniae</i>)	317
5.1. <i>Laus Hispaniae</i>	317
5.2. Rolnictwo	320
5.2.1. Zboża (<i>Hispania ferax frugum</i>)	320
5.2.2. Drzewa oliwne – oliwki – oliwa (<i>Hispania ferax olei</i>)	330
5.2.3. Winna latorośl – wino (<i>Hispania ferax vini</i>)	334
5.3. Zwierzęta (<i>Hispania ferax equorum</i>)	339
5.3.1. Konie (<i>Equus</i>)	339
5.3.2. Owce – tekstylia (wełna – len)	347

5.3.3. Ryby – rybołówstwo – sos rybny	350
5.3.4. Muły i osły	352
5.3.5. Dzikie zwierzęta i szkodniki	353
5.4. Kruszcze i rudy metali (<i>Hispania ferax metallorum omnium generum</i>)	354
5.4.1. Złoto (<i>Auri tota ferme Hispania scatet</i>)	355
5.4.2. Srebro (<i>Argenti tota ferme Hispania scatet</i>)	360
5.4.3. Ołów (<i>plumbum</i>), miedź (<i>aes</i>), cyna (<i>plumbum album</i>), żelazo (<i>ferrum</i>), cynober i rtęć (<i>minium i argentum vivum</i>).	363
Podsumowanie	369
Zakończenie	371
Bibliografia	377
Indeks nazw własnych `	425
Summary	435